Секція. Модернізація освіти в умовах викликів інноваційного прогресу суспільства.

Лоюк Оксана Вікторівна, доцент кафедри
фахових методик та інноваційних
технологій у початковій школі,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УРОКІВ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ФОРМУВАННІ УЯВЛЕНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Молодший шкільний вік є сенситивним щодо формування уявлень та наукових понять. Уявлення виникають на основі відчуттів і сприймання як результат усвідомлення, запам'ятовування і відтворення та стають основою формування первинних наукових понять, простих за змістом, які потім об'єднуються в складніші та змістовніші за обсягом.

Вітчизняні психологи О. Сергєєнкова, О. Столярчук, О. Коханова, О. Пасєка, вважають, що *уявлення* – «образи раніше сприйнятих предметів, явищ, думок чи фантазій людини» [1, с. 69].

Оскільки уявлення про об'єкт виникають за відсутності самого об'єкта, то вони, зазвичай, не такі яскраві й детальні, як сприймання, але більш схематизовані та узагальнені: в них відображаються найхарактерніші наочні особливості, властиві класу подібних об'єктів. Відтак, уявлення – не просто наочні образи дійсності; вони завжди певною мірою узагальнені образи дійсності. Уявлення завжди є результатом узагальнення окремих сприймань.

У кожному уявленні узагальнено і закріплено все те, що особистісно значиме, емоційно забарвлене і органічно пов'язане з безпосередньою практикою, досвідом конкретної людини.

Роль уявлень у пізнанні надзвичайно вагома. Уявлення про різноманітні предмети та явища навколишнього світу є необхідною основою розумових процесів, а, отже, і умовою розвитку мислення та уяви школярів. Вони виникають не миттєво і не в закінченому вигляді, а формуються, поступово вдосконалюються, змінюються під впливом нових, цілеспрямованих актів

сприймання. Тому систематична робота над утворенням у свідомості дітей виразних, точних уявлень про предмети і явища навколишнього світу – одне із важливих завдань роботи вчителя.

Забезпеченню утворення правильних сприймань сприяє:

1) врахування вже наявних з цього питання уявлень, виявлення їх правильності або помилковості;

2) організація спілкування дітей з предметами і явищами природи та суспільства (безпосередні спостереження, експерименти, що виконуються дітьми самостійно у позаурочний час або на уроках в ході практичних та лабораторних робіт з натуральними об'єктами природи; іноді натуральний об'єкт можна замінити його наочним посібником. Ці методи повинні супроводжуватися спеціальними завданнями, спрямованими на уточнення сприймання).

Для виникнення правильного уявлення про досліджуваний предмет, явище, процес, або ж природну ситуацію у свідомості учнів, вчителю необхідно створити умови для подразнення рецепторів якомога більшої кількості аналізаторів:

1) організація *цілеспрямованого відчуття і сприймання* ознак, властивостей об'єктів, їх зовнішніх зв'язків;

2) поєднання чуттєвої суті сприймання зі *словесним визначенням* (називання предметів, явищ тощо);

3) організація *усвідомлення змісту* уявлення;

4) організація *запам'ятовування чуттєво-наочного образу об'єкта* чи групи об'єктів;

5) організація *закріплення сформованого уявлення* через репродуктивне відтворення його змісту без наявності об'єкта;

6) організація *застосування сформованого уявлення* при розв'язанні задач за зразком, у подібній та новій ситуаціях.

Реалізації означених вище умов найефективніше сприятиме інтегрований курс «Я досліджую світ».

Інтегрований курс «Я досліджую світ» – «навчальний предмет, спрямований на формування у молодших школярів цілісного уявлення про світ через освоєння змісту природничої, громадянської та історичної, соціальної та здоров'язбережувальної, технологічної, інформатичної, математичної, мовно-літературної освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти» [2, с. 32].

Одним із завдань цього курсу є формування у молодших школярів дослідницьких умінь, опанування доступних способів пізнання себе, предметів і явищ природи і суспільного життя (спостереження, обстеження, дослід, практична робота, вимірювання, систематизація, класифікація, встановлення логічної та часової послідовності подій, критична оцінка побаченого (почутого), встановлення зв'язків і залежностей в природі і суспільстві, між станом довкілля і діяльністю людини, впливу поведінки на здоров'я та безпеку, залежності результату від докладених зусиль, аналіз наслідків ризикованої поведінки) [3].

Організовуючи процес чуттєвого пізнання навколишнього світу на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ», вчителю не варто покладатися на те, що учням достатньо всього лише надати предмет, явище, процес для вивчення, вважаючи, що процес чуттєвого пізнання відбудеться автоматично, без будь-якої допомоги та керівництва з боку вчителя. Процес чуттєвого пізнання – це не механічне відображення дійсності.

Результативність того чи іншого виду спілкування з об'єктами навколишнього світу посилюється через:

- створення проблемної ситуації за допомогою правильно поставлених запитань та завдань;
- постановку перед дітьми ясної мети діяльності та спілкування;
- постановку послідовної системи питань, що спрямовують увагу дітей на ті чи інші особливості, властивості об'єкта та змушують учнів вдивлятися, вслухатися (їх формулювання має бути коротким, конкретним, простим, але таким, що не підказує відповідь);

- організацію порівняння предметів з метою виокремлення загальних та відмінних ознак;
- засвоєння термінів, що позначають даний предмет або його окремі властивості;
- створення замальовок з пам’яті тощо.

Формування уявлень у молодших школярів значною мірою опирається на сприймання конкретних предметів, явищ, процесів або ситуацій навколишньої дійсності, тобто подразників першої сигнальної системи. Тому саме інтегрований курс «Я досліджую світ» із використовуваними в ході опанування його змісту різноманітних завдань дослідницького характеру як дослідження-розпізнавання, дослідження-спостереження, дослідження-пошук має значний педагогічний потенціал у формуванні та розвиткові досліджуваного феномену.

Список використаних джерел

1. Загальна психологія : навчальний посібник / О. П. Сергєєнкова та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 296 с.
2. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» : навч.-метод. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. : Т. Я. Грітченко, О. В. Лоюк. Умань : Візаві, 2021. 583 с.
3. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я., 1–2 клас : затверджено наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження типових освітніх та навчальних програм для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти» від 21.03.2018 року № 268 (у редакції наказу «Про затвердження типових освітніх програм для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти» від 08.10.2019 року№ 1272). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf (дата звернення: 11.09.2023).